

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА**

ТОЦЬКА Людмила Олексіївна

УДК 371.134: 784 (043.3)

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ**

13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор,
Заслужений діяч мистецтв України
БОЛГАРСЬКИЙ **Анатолій** **Георгійович**,
Інститут мистецтв
Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова,
заступник проректора-директора.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
РОСТОВСЬКИЙ **Олександр** **Якович**,
Ніжинський державний
університет імені Миколи Гоголя,
професор кафедри музичної педагогіки
і хореографії;

кандидат педагогічних наук, доцент
ВАСИЛЕНКО **Людмила** **Михайлівна**,
докторант Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова.

Захист відбудеться «14» квітня 2010 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «10» березня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В.Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах оновлення суспільства на перший план виходять завдання гуманізації та гуманітаризації освіти, формування духовної культури учнівської молоді, що передбачає інтелектуальний, моральний, естетичний розвиток людини, сприймання національних традицій як частини світової художньої культури. Одним із пріоритетних засобів соціально-культурного становлення особистості виступає мистецтво (М.Драгоманов, І.Огієнко, І.Ляшенко, С.Уланова, Д.Чижевський).

Процес сприйняття і пізнання мистецтва має суто особистісний характер. Так, В.Андрущенко робить акцент на тому, що кожна людина потребує свого власного душевного відтворення, «якщо його не відтворить мистецтво, якщо його не відтворить музика, якщо його не відтворить пісня, ми втратимо цілісну особистість». Розвинена духовність є однією із найважливіших персональних рис людини, яка думає та живе Україною і хоче возвеличити свою неньку. Тому, майбутній учитель, зокрема учитель музики, є тією особистістю, яка буде плекати патріотичну духовність у кожному дитячому серці.

Вітчизняна вища школа має значні здобутки в галузі підготовки майбутніх фахівців до педагогічної діяльності у сфері музичного мистецтва. У сучасних концепціях музичної освіти й виховання діяльність учителя музики розглядається як інтегративна, багатоаспектна та поліхудожня. Вона спрямована на формування у підростаючого покоління духовної культури як історично-культурного феномену засобами різних видів мистецтв, на цілісне пізнання музичного твору, різних стилів та жанрів. У нашому дослідженні ці положення є вихідними. Вони базуються на висновках Б.Асаф'єва, С.Скребкова, Б.Яворського.

Така освітня мета орієнтує підготовку учителів художнього циклу, зокрема предмета музики, на глибоке усвідомлення історико-соціальних витоків у розвитку художньої культури, широке охоплення мистецтва в різних стильових і жанрових напрямках (А.Болгарський, І.Малашевська, Г.Падалка, Г.Побережна, Л.Рапацька, Г.Шевченко, О.Щолокова).

Неодмінним компонентом фахового становлення майбутнього вчителя музики виступає вокальна підготовка. Вивчення різноманітних аспектів вокальної підготовки майбутніх учителів музики ґрунтується на здобутках національної вокально-педагогічної школи, а саме: у музикознавчому аспекті досліджується процес історичної змінності вокально-педагогічних шкіл, який нерозривно пов'язаний з історичним розвитком музики, з конкретними вимогами вокально-виконавської практики (В.Антонюк, В.Багадуров, Ю.Барсов, Б.Гнидь, П.Голубєв, М.Зоценко, В.Іванов, І.Колодуб, О.Кошиць, М.Львов, О.Слепцова, О.Стахович, А.Яковлева).

Наукові праці в галузі теорії та методики викладання музики визначили такі важливі напрямки вокально-педагогічної підготовки, а саме: слухо-моторна координація голосу (Д.Аспелунд, Л.Дмитрієв, І.Левцов, Д.Огороднов) на основі використання фонетичного (О.Комісаров, А.Саркісян) та фонопедичного

(В.Ємельянов) методів; взаємозв'язок вербальних, зорових, моторних компонентів для розвитку слухового сприйняття (Ф.Заседаєлев, І.Лєвідов, П.Сімонов); розвиток вокального слуху (Н.Андрєєв, Н.Гарбузов, О.Маруфенко, М.Могицький, В.Морозов, Є.Рудаков, Ф.Фабр, Р.Юссон); досліджування процесу виховання естетичного ставлення учнів до вокального мистецтва (В.Брилїна, Н.Можайкіна); вивчення вокально-педагогічного досвіду (М.Кондратюк, Ф.Ламперті, І.Назаренко, Є.Ольховський, Н.Прокопенко, М.Микиша, Ф.Шаляпін). Розроблялися умови вдосконалення вокально-педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів (О.Далецький); акцентувалася увага на формуванні вокально-мовленнєвої культури вчителя музики (Л.Азарова, Л.Дерев'янка, О.Знаменська, Т.Мадишева, Н.Швець); досліджувалася специфіка опрацювання шкільного репертуару в процесі вокального навчання (Л.Пашкіна). Педагогічне обґрунтування змісту вокальної підготовки дають А.Менабені, Ю.Юцевич, Г.Стасько; проблему формування професійно значущих якостей у процесі вокальної підготовки визначено у О.Краснової-Соколової.

Разом з тим, позитивно оцінюючи здобутки вищезначених науковців, доцільно зауважити, що проблема вокальної підготовки майбутніх учителів музики поки залишається висвітленою частково. У сучасній теорії та методиці вокальної підготовки існують певні прогалини щодо використання системи історико-стильового і жанрового підходів та сучасних технологій у процесі навчання. Аналіз теорії та практики вокальної підготовки майбутнього вчителя музики дозволив виявити низку суперечностей між:

- вимогами суспільства до професійної компетентності педагога-музиканта і традиційною системою вокальної підготовки майбутніх учителів музики;
- необхідністю досягнення професійних результатів у вокально-педагогічній діяльності та недостатністю вивчення історичних передумов вокальної підготовки у навчальному процесі;
- необхідністю збереження історико-національних традицій у взаємозв'язку з розвитком стилів і жанрів вокальних творів та сучасними технологіями навчання;
- високим культурологічним і музично-теоретичним потенціалом студентів та результатами його практичної реалізації у процесі вокально-педагогічної діяльності.

Актуальність, теоретична і практична значущість проблеми, її недостатнє висвітлення у науково-методичній літературі, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: ***«Методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри методики музичного виховання та хорового диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова з проблеми «Зміст, форми і методи фахової підготовки

майбутніх учителів музики» в аспекті розробки методичних засад удосконалення вокальної підготовки. Тема дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 10 від 30.03.04) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 9 від 23.11.04).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати методичні засади та експериментально перевірити ефективність організаційно-методичної системи вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

У відповідності до мети дослідження були визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати історичні передумови становлення і розвитку вокального навчання в Україні у сучасній теорії і практиці.
2. Визначити сутність і структуру вокальної підготовки майбутніх учителів музики відповідно до сучасних вимог з метою її удосконалення.
3. Науково обґрунтувати методичні основи ефективної організації вокальної підготовки майбутніх учителів музики, які зорієнтовані на формування сучасної проєкції звукосмислового співацького мислення.
4. Встановити сучасні критерії та показники готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності.
5. Експериментально перевірити ефективність цілісної організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Для досягнення мети і вирішення завдань було застосовано такі **методи дослідження**:

- *теоретичні*: індукція, дедукція, конкретизація, аналіз і синтез філософської, мистецтвознавчої та психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, систематизація та узагальнення наукової інформації з метою визначення сутності, змісту, структури вокальної підготовки майбутніх учителів музики, а також метод моделювання – для структуризації вокальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів та інститутів мистецтв вищих педагогічних навчальних закладів;
- *експериментально-емпіричні*: анкетування, бесіди, інтерв'ю, тестова діагностика; пряме та опосередковане спостереження (аудіовізуальне, кінестетичне, полімодальне, аудіально-кінестетичне, аудіо-візуально-кінестетичне); вивчення навчальної документації; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний), статистичні та графічні методи обробки експериментальних даних. Ці методи дали можливість діагностувати рівень готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності, забезпечили експериментальну перевірку розробленої

організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики та достовірність отриманих результатів.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося протягом 2003-2009 років і охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі (2003–2004 рр.) проаналізовано філософські, психолого-педагогічні, музикознавчі та науково-методичні праці з досліджуваної проблеми; визначено мету, об'єкт, предмет і розроблено методику дослідної роботи.

На другому етапі (2004–2005 рр.) досліджено фактичний стан проблеми, розроблена експериментальна програма та методичні рекомендації вокальної підготовки студентів. Здійснено констатувальний експеримент, визначено зміст та методи проведення формульовального експерименту.

На третьому етапі (2005–2009 рр.) систематизовано та узагальнено результати проведеного дослідження, проаналізовані статистичні дані експериментальних зрізів, узагальнено результати виконаної роботи та визначено ефективність організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Експериментальною базою дослідження стали: Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Херсонський державний університет. У формульовальному експерименті брали участь 274 респонденти, а саме: викладачі вищих педагогічних навчальних закладів – 22 особи, студенти музично-педагогічних закладів освіти денної форми навчання – 252 особи.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що:

- *уперше*
 - проаналізовано історичні передумови розвитку вокального навчання в Україні та виявлено етапи його становлення;
 - встановлено підходи та технології сучасного розвитку вокального навчання;
 - науково обґрунтовано методичні засади, якими забезпечується удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики;
 - розроблено цілісну організаційно-методичну систему удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики та експериментально перевірено ефективність її реалізації у педагогічній практиці;
 - запропоновано методику вокального навчання на засадах історико-стильового і жанрового підходів та сучасної технології звукоутворення, яка спирається на принципи резонансної теорії мистецтва співу, що має сформувати сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення. Запропонована методика відповідає сучасним новітнім технологіям і відповідає вимогам освіти XXI сторіччя;

- *визначено* критерії та показники діагностики рівнів готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності;
- *уточнено та конкретизовано* сутність поняття «вокальна підготовка», *обґрунтовано* змістове наповнення її структурних компонентів;
- *подальшого розвитку* набули педагогічні ідеї переорієнтації змісту мистецької освіти на інтеграцію вокально-теоретичного знання в історико-стильовому аспекті, гуманізацію та відродження національно-історичних традицій і духовності в контексті сучасних потреб суб'єкта навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці практичних аспектів проблеми удосконалення вокальної підготовки, що поглиблює сучасне розуміння музично-педагогічної освіти; становить підґрунтя для подальшого урізноманітнення форм і методів вокальної підготовки майбутніх учителів музики, дає можливість впроваджувати в процес вокального навчання студентів апробованої методики. Матеріали дослідження покладені в основу програми та методичних рекомендацій з дисципліни «Постановка голосу», затверджені Вченою радою НПУ імені М.П.Драгоманова (протокол №13 від 22.006.2006). Одержані результати можуть використовуватися студентами викладачами у вищих музично-педагогічних закладах освіти різного рівня акредитації; застосовуватися при складанні програм та методичних рекомендацій з курсів «Методика постановка голосу», під час написання підручників з вокальної педагогіки.

Результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка №07-10/2413 від 02.11.2009), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (довідка № 674 від 13.10.2009), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № від 30.11.2009), Херсонського державного університету (довідка № 07-11/1249 від 23.09.2009).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію на щорічних завітних наукових конференціях викладачів національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова; міжнародних наукових конференціях: «Другі міжнародні драгомановські читання» (м. Київ, 2006); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (м. Київ, 2007); «Шості педагогічні читання пам'яті професора О.П.Рудницької» (м. Київ, 2008); «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (м. Черкаси, 2009); «Гуманістичні орієнтири художньої освіти» (м. Київ, 2009); «Організаційно-педагогічні аспекти формування та розвитку майбутнього фахівця» (м. Євпаторія, 2009); на всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість» (м. Київ, 2006); «Наука і молодь» (м. Київ, 2008); «Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання» (м. Дрогобич, 2008). Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедр теорії та методики постановки голосу і методики музичного виховання

та хорового диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Публікації. Основні наукові результати дисертації висвітлено у 15 одноосібних публікаціях, 8 із них – у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації зумовлена логікою наукового пошуку і складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, переліку використаних джерел (312 найменувань, з них 10 – іноземними мовами). Загальний обсяг тексту дисертації становить – 271 сторінка, з них 174 сторінки основного тексту. Робота містить 17 таблиць, 17 рисунків, що разом з додатками становить 97 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження; окреслено методологічні та теоретичні засади дисертаційної роботи; охарактеризовано методи науково-педагогічного пошуку, розкрито наукову новизну і практичне значення роботи; наведено дані щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У *першому розділі* – «*Теоретичні основи вокальної підготовки майбутніх учителів музики*» – обґрунтовано зміст і структуру вокальної підготовки майбутніх учителів музики, розкрито особливості її здійснення; уточнено сутність поняття «вокальна підготовка». Визначено методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Розглянуто історичні передумови становлення і розвитку вокального навчання в Україні.

Аналіз філософської, психологічної та мистецтвознавчої літератури дав змогу конкретизувати сутність поняття «вокальна підготовка» як вокально-педагогічний процес вивчення історико-теоретичних й дидактичних основ вокальної педагогіки та виконавських умінь, що мають сприяти формуванню необхідного обсягу знань і співацьких навичок у майбутній вокально-педагогічній діяльності студентів.

Встановлено, що *удосконалення вокальної підготовки* – вокально-педагогічний процес, який полягає у знаходженні сучасних шляхів і методів, що дозволить повніше розкрити індивідуальні якості та можливості студента, реалізувати його творчий і художньо-пізнавальний потенціал. Співвіднесення визначення поняття «вокальна підготовка» та визначень «удосконалення вокальної підготовки», зумовило до уточнення та розширення поняття «*удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики майбутніх учителів музики*» як вокально-педагогічний процес, спрямований на застосування історико-стильового і жанрового підходів та технології звукоутворення на принципах резонансної теорії мистецтва співу, що має сформулювати сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення, та реалізації відповідних знань і навичок у майбутній вокально-педагогічній діяльності студентів.

Аналіз науково-методичної літератури сприяв визначенню сутності і змісту *звукосмислового співацького мислення*, під яким ми розуміємо як процес переведення емоційних переживань і естетично-оцінних вражень на мову виконавсько-технологічних та словесно-логічних категорій і понять. Звукосмислове співацьке мислення є провідною здатністю у процесі вокальної підготовки. Така комплексна здатність не створюється у результаті «складання» розвинутих елементарних вокальних здібностей, а потребує спеціального розвитку під час вокальної підготовки майбутнього вчителя музики. Майстерність знайти і відтінити художньо значущі риси твору та усвідомити їх функцію у загальному становленні художнього мислення композитора є неодмінною ознакою культуровідповідного навчання майбутніх учителів музики.

Враховуючи зміст та основні завдання музично-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах, структура вокальної підготовки майбутніх учителів музики розглядається як сукупність п'яти взаємопов'язаних *компонентів*, а саме: *мотиваційно-потребового, емоційно-оцінного, когнітивно-пізнавального, виконавсько-технологічного та творчо-діяльнісного*. Доведено, що підвищення рівня навчальних досягнень студентів відбувається за рахунок цілеспрямованого формування означених компонентів та продуктивної реалізації набутих знань, умінь та навичок в активній художньо-творчій діяльності.

Мотиваційно-потребовий компонент зорієнтований на розвиток у студентів потреби у вокальній рефлексії та стійкого інтересу до майбутньої професії, а також прагнення до збагачення власної вокальної культури. *Емоційно-оцінний компонент* виражає готовність студентів до образного відтворення вокального твору, здатність до почуттєвої реакції на звукосмислові уявлення та розвиває уміння оцінки емоційно-образного змісту вокального твору, формує емоційно-гедоністичний досвід. *Когнітивно-пізнавальний компонент* передбачає розвиток у студентів стильово-жанрової компетентності, усвідомлення ними історичного генезису вокально-музичних явищ, їх наступності, взаємозв'язків вокально-педагогічних шкіл, набуття знань про будову голосового апарату та його функціонування на принципах резонансної теорії мистецтва співу. *Виконавсько-технологічний компонент* забезпечує володіння педагогічними технологіями вокальної підготовки: технологією звукоутворення та вокально-сценічними вміннями. *Творчо-діяльнісний компонент* забезпечує розвиток здатності стилевідповідної вокальної інтерпретації, вмінь художньо-педагогічного аналізу вокального твору, звукосмислового співацького мислення.

За допомогою проведеного ретроспективного огляду науково-методичних робіт простежено еволюцію становлення та розвитку вокального навчання в Україні. З'ясовано, що розвиток вокального мистецтва зумовлений змінністю поглядів виконавців і педагогів різних поколінь на процес вокального навчання. Вокально-педагогічні установки, зміст, принципи й методи навчання закладалися протягом тривалого історичного періоду та були в прямій

залежності від духовно-соціального розвитку нації (орієнтація на богословський спів, виокремлення мирських і світських тенденцій).

На засадах вищезначеного було виокремлено *три етапи* становлення і розвитку вокального навчання в Україні: перший – до XVII ст. – становлення вокального навчання в Україні; другий – з XVII по XVIII ст. – формування музично-просвітницьких традицій; третій – XIX початок XX ст. – формування головних принципів вокального навчання в Україні та розвиток основних положень звукоутворення. Вивчення в історичному аспекті вітчизняних традицій вокального навчання дало змогу охарактеризувати *сучасний (четвертий) етап* вокального навчання.

При взаємопроникненні культових, світських і фольклорних традицій нами пропонується сучасна константа вокальної підготовки. Серед різноманітних ідей щодо її оновлення пріоритетними напрямками є історико-стильовий і жанровий підходи та створення адаптивних технологій вокального навчання. Під *історико-стильовим і жанровим підходами* ми розуміємо організацію педагогічного процесу, що надають йому цілісність та системність, творчу активність та культурологічну зумовленість музичного пізнання, об'єктивність естетично-оцінної реакції на музичне мистецтво.

Особливої уваги заслуговує резонансна теорія мистецтва співу О.Морозова у співвідношенні до нейрохроностичної та міоеластичної теорій. *Ключові позиції* резонансної теорії мистецтва співу: визначення провідної ролі резонаторної системи голосового апарату, що надає можливість формувати високі технічні та естетичні якості голосу; опора на досвід провідних майстрів вокального мистецтва – співаків і педагогів-вокалістів; положення про резонансну техніку співу та необхідність максимальної активізації резонаторної системи; акцент на психолого-рефлекторне сприймання співу. Тобто, *технологія звукоутворення* розглядається як комплекс раціонального співочого звукоутворення і голосоведення на резонансній основі.

Шляхом дослідницького пошуку з'ясовано, що на межі тисячоліть зміст мистецької педагогіки набуває суттєвого переосмислення та ґрунтується на засадах взаємодії загальнолюдських і національних мистецьких цінностей, науковості, послідовності та систематичності знань. Провідними орієнтирами науковців (Ю.Алієв, А.Болгарський, А.Козир, Л.Масол, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька, О.Ростовський, О.Хижна, Л.Школяр, О.Щолокова) стають питання формування особистісного, емоційно-ціннісного ставлення до творів мистецтва, володіння широким спектром художньо-естетичних, історико-теоретичних знань, спеціальних умінь та навичок, використання набутого творчого досвіду в особистому та соціальному житті. Відповідно до концепції дослідження розкрито *методичні засади*, а саме:

1. Оптимізація фахової підготовки майбутніх учителів музики здійснюється за рахунок використання української вокально-педагогічної спадщини.
2. Для формування співацького голосу майбутніх учителів музики важливим є використання сучасної технології звукоутворення, яка спирається на принципи резонансної теорії мистецтва співу.

3. Комплексність використання історико-стильового і жанрового підходів в процесі вокальної підготовки, доцільно вважати основою ефективності вокально-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики.
4. Формування сучасної проєкції звукосмислового співацького мислення є провідною здатністю у процесі вокальної підготовки.
5. Особливого значення при удосконаленні вокальної підготовки майбутніх учителів музики набуває дотримання системності впровадження комплексу методів, прийомів, форм і засобів роботи.

Домінуючим, об'єднуючим чинником вокальної підготовки майбутніх учителів музики був визначений творчо-діяльнісний компонент, який має забезпечити взаємозв'язок компонентів та цілісність вокально-педагогічного процесу. Необхідність визначення системоутворюючого чинника мотивується потребою подолати суперечність між особистісним прагненням студентів до системної цілісності фахових знань та наявною пропозицією з боку традиційної освітньої системи фрагментарного знання. На підставі вищезначеного ми розробили організаційно-методичну систему удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики при застосуванні інноваційних форм й методів навчання.

У другому розділі – Дослідно-експериментальна робота з удосконалення вокальної підготовки у вищих музично-педагогічних закладах освіти – викладено зміст дослідно-експериментальної роботи, що передбачала вивчення реального стану вокальної підготовки студентів у вищих музично-педагогічних навчальних закладах, розробку організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики та практичну перевірку її ефективності.

Під час констатувального етапу експериментальної роботи необхідно було вирішити такі *завдання*:

- встановити й науково обґрунтувати діагностичні критерії та показники сформованості структурних компонентів вокальної підготовки;
- з'ясувати програмний обсяг знань, вмінь та навичок з предмету «Постановка голосу», наявність їх взаємозв'язку у навчально-виховному процесі;
- провести діагностування студентів на різних етапах навчання та виявити рівні готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності за відповідними критеріями й показниками.

Характеристика структурних компонентів вокальної підготовки та сфер прояву названих знань у студентів дозволив нам визначити критерії стану готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності. Відповідно була розроблена таблиця критеріїв та показників готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності (див табл. 1 на с. 10).

Констатувальний експеримент включав різноманітні *діагностичні методи*, а саме: аналіз індивідуальних навчальних програм студентів вищих навчальних закладів освіти, спостереження за ходом навчально-виховного процесу на заняттях з постановки голосу, анкетування, бесіди, тестування,

аналіз концертно-виконавської діяльності студентів, метод кількісної та якісної обробки отриманих результатів. Означені методи дозволили забезпечити кваліфіковане проведення цього етапу експерименту.

Таблиця 1

**Таблиця критеріїв та показників готовності студентів
до вокально-педагогічної діяльності**

№ п/п	Критерії	Показники
1.	<i>Емоційно-мотиваційний</i> (ступінь сформованості емоційно-оцінних умінь та особистісно-ціннісного ставлення до власної вокальної діяльності).	1. Потреба у вокальній рефлексії, зацікавленість процесом вокального навчання. 2. Емоційний відгук на вокальні твори при вмінні оцінки емоційно-образного змісту вокального твору. 3. Набуття емоційно-гедоністичного досвіду, виявлення інтересу до майбутньої професії.
2.	<i>Когнітивно-технологічний</i> (міра здатності до аналітичного опрацювання виконуваних вокальних творів та вміння втілювати звукосмислові уявлення у звучання власного голосу).	1. Спроможність дати стисло характеристику образного спрямування композиторської творчості відповідних стилів і жанрів. 2. Знання про побудову та функціонування голосового апарату. 3. Володіння технологією звукоутворення – резонансна якість звуковидобування, звуковідповідність художньому образу. 4. Точність відтворення нотного тексту й засобів виразності при створенні стилевідповідної інтерпретації вокального твору: точне інтонування, відповідність звуковедення стилю виконання (legato, staccato), співацька артикуляція, чітка дикція.
3.	<i>Творчо-діяльнісний</i> (міра готовності студентів до самостійного створення стилевідповідної художньо-образної інтерпретації вокальної музики, до виразного вокально-сценічного втілення та педагогічно-адаптованої вербальної характеристики стильово-жанрових ознак виконуваного твору).	1. Уміння художньо-педагогічного аналізу вокального твору, уміння дати вокально-методичні поради при створенні і передачі емоційно-образного змісту твору. 2. Уміння коригувати виконавський процес під час виступу, спроможність зберегти творче самопочуття в умовах виступу, відповідність співацької постави і рухів емоційно-образному змісту вокального твору. 3. Уміння встановити складність сприймання даного твору дітьми та можливість вокального виконання школярами на уроках музики. 4. Означене має сформувати здатність до звукосмислового співацького мислення.

На основі визначених критеріїв та їх показників нами було встановлено *три рівні* готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності, а саме: репродуктивно-традиційний (низький), частково-продуктивний (середній), продуктивний (високий).

Репродуктивно-традиційний (низький рівень) охоплює 48% загальної кількості студентів, які мають недостатній рівень потреби у вокальній рефлексії, зацікавленості процесом вокального навчання та майбутньою професією. У студентів низький рівень знань з історико-стильового розвитку вокального мистецтва, про побудову та функціонування голосового апарату, вмінь втілювати звукосмислові уявлення у звучання власного голосу, з технології звукоутворення (резонансної теорії мистецтва співу); неспроможність до самостійної стилевідповідної інтерпретації вокальної музики, до виразного вокально-сценічного втілення, педагогічно-адаптованої словесної характеристики виконуваного твору, звукосмислового співацького мислення.

Частково-продуктивний (середній рівень) притаманний 41% загальної кількості студентів, які мають достатній рівень потреби у вокальній підготовці. Вони відрізняються зорієнтованістю на професійне самовдосконалення; наявністю елементарних стилевідповідних знань з розвитку вокального мистецтва, побудови й функціонування голосового апарату, наявністю умінь оцінки емоційно-образного змісту вокального твору. Водночас притаманна обмеженість та поверховість знань з технології звукоутворення; формальність ставлення до інтерпретації, вокально-сценічного втілення, художньо-педагогічного аналізу вокального твору; обмеженість звукосмислового співацького мислення.

Продуктивний (високий рівень) властивий 11% від загальної кількості студентів, яким властиві достатньо високий рівень мотиваційної спрямованості до вокального навчання, бажання майстерно оволодіти професією вчителя музики; теоретична обізнаність, глибина та мобільність знань з розвитку вокального мистецтва, побудови та функціонування голосового апарату, розвинута здатність до їх перевірки у вокально-педагогічній діяльності; високий виконавсько-технологічний рівень, спроможність до «власної» інтерпретації та власного вокально-сценічного втілення вокального твору, його художньо-педагогічного аналізу; здатність до адекватного звукосмислового співацького мислення.

Отже, виявлений стан готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності не відповідає сучасним вимогам вищих музично-педагогічних навчальних закладів.

Для педагогічного керівництва процесом удосконалення вокальної підготовки студентів було апробовано розроблені три групи взаємопов'язаних методів. *Перша група* – методи з освоєння вокальної технології звукоутворення: психофізична релаксація (саморегуляція), набуття вокально-технічних навичок, тренінг голосового апарату. *Друга група* – методи за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації: методи художньо-педагогічного аналізу вокальних творів, методи інтерпретації вокальних творів. *Третя група* – методи модульної технології навчання: методи стилевідповідного навчання, методи класифікації навчального матеріалу за жанровими ознаками, методи контролю і оцінювання.

Удосконалення вокальної підготовки здійснювалося поетапно під час проведення формувального експерименту на основі означених методів. Кожний етап характеризувався певною метою та завданнями, відрізнявся особливостями змісту, мав відповідні засоби педагогічного впливу.

Перший етап (мотиваційно-організаційний) присвячений створенню у студентів мотиваційно-потребової установки та інтересу до майбутньої професії; накопичення вокально-слухових вражень та узагальнення емоційно-образних асоціативних комплексів, формування оцінно-критичного та особистісного ставлення до мистецьких явищ, набуття базового вокального досвіду звукоутворення, тобто, накопичення емоційно-гедоністичного досвіду та умінь оцінки вокальних творів. Провідною умовою вокальної підготовки майбутнього вчителя музики в системі вищої музично-педагогічної освіти було визначено організація індивідуального навчання, що надавало можливість максимально розкрити співацькі здібності студентів у процесі вокальної підготовки.

Другий етап (нормативно-регулятивний) пов'язаний з активізацією вокальної підготовки студентів в умовах індивідуального заняття з постановки голосу, а також під час самостійного вивчення теоретичного матеріалу, який орієнтований на опанування знань з історико-стильового і жанрового розвитку вокального мистецтва, побудови та функціонування голосового апарату та перевірки певного комплексу навчальної інформації у формі тестування. Крім того, оволодіння технологією звукоутворення та вокально-сценічними вміннями перевірялося під час поточно-практичного контролю у формі навчальних модулів, заліків та іспитів.

Третій етап (поведінково-процесуальний) – спрямований на визначення готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності. В умовах самостійної роботи відбувалася перевірка комплексу практичного втілення знань, умінь і навичок під час створення стилевідповідної художньо-образної інтерпретації вокальної музики; творчого осмислення навчально-методичного матеріалу в формі художньо-педагогічного аналізу вокальних творів та педагогічно-адаптованої вербальної характеристики стильових ознак виконуваного твору. Це дало можливість перевірити здатність майбутніх учителів музики до сучасної проекції звукосмислового співацького мислення. В умовах самостійної пошукової роботи здійснювалася перевірка готовності студентів до творчої самореалізації у процесі концертно-педагогічної діяльності.

Виділені етапи були взаємопов'язані між собою і частково проводилися паралельно оскільки студент працював одночасно над кількома вокальними творами, які, відповідно, могли знаходитися на різних етапах вивчення. Отже, доцільна й системна організація навчально-виховного процесу на кожному етапі формувального експерименту, створення доброзичливої атмосфери, врахування індивідуальних вокальних можливостей студентів, запровадження акцентованого навчання та перспективного планування вокального розвитку студентів на основі історико-стильового і жанрового підходів, збагачення, систематизація і урізноманітнення вокального репертуару студентів,

застосування серії сучасних технологій та навчально-творчих завдань забезпечили цілеспрямоване формування необхідних компонентів вокальної підготовки та поступове підвищення рівня готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності.

Запропонована організаційно-методична система удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики виявила достатню ефективність у досягненні очікуваного результату. Порівняння даних початкових та заключних діагностичних зрізів показало значну відмінність рівнів готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності (див. табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка змін рівнів готовності студентів
до вокально-педагогічної діяльності (за кількістю студентів та %).**

Рівні	Констатув. експерим. (360 абс.)		Формувальний експеримент							
			Контрольна група (128 абс.)				Експериментальна група (124 абс.)			
			Почат. екс.		Кінц. екс.		Почат. екс.		Кінц. екс.	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Високий	40	11	11	9	15	12	10	8	40	32
Середній	148	41	59	46	63	49	58	47	74	60
Низький	172	48	58	45	50	39	56	45	10	8

Так, у 4 рази збільшилась кількість студентів ЕГ, віднесених до високого рівня (з 8% - до 32%), на 13% збільшилась кількість студентів, віднесених до середнього рівня (з 47% - до 60%). Водночас на 37% зменшилась кількість студентів, віднесених до низького рівня. Позитивні зміни були зафіксовані й у КГ, однак їх динаміка істотно відрізняється. Зокрема, показник високого рівня підвищився на 3% (з 9% – до 12%), середнього рівня – підвищився на 3% (з 46% - до 49%), низького рівня – зменшився на 6% (з 45% - до 39%).

Обробка експериментальних даних методами математичної статистики підтвердила достовірність отриманих результатів з імовірністю помилки не більше 0,01% (за визначенням t-критерію Ст'юдента), тобто, $\chi^2_{\text{емп}} = 15,3$, що більше відповідного критичного значення. Якісний аналіз результатів формувального експерименту вказує на його ефективність порівняно з традиційним навчанням щодо розвитку в студентів визначених компонентів та їх загальної готовності до вокально-педагогічної діяльності.

За результатами формувального експерименту підтверджено ефективність розробленої організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Тому, з метою удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики, вона може бути впроваджена у навчально-виховний процес вищих музично-педагогічних навчальних закладів та здатна забезпечити самовдосконалення студентів, зростання їхньої педагогічної майстерності (див. рис. 1 на с.14).

МЕТА – удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики

ПІДХОДИ – історико-стильовий і жанровий

СТРУКТУРА УДОСКОНАЛЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

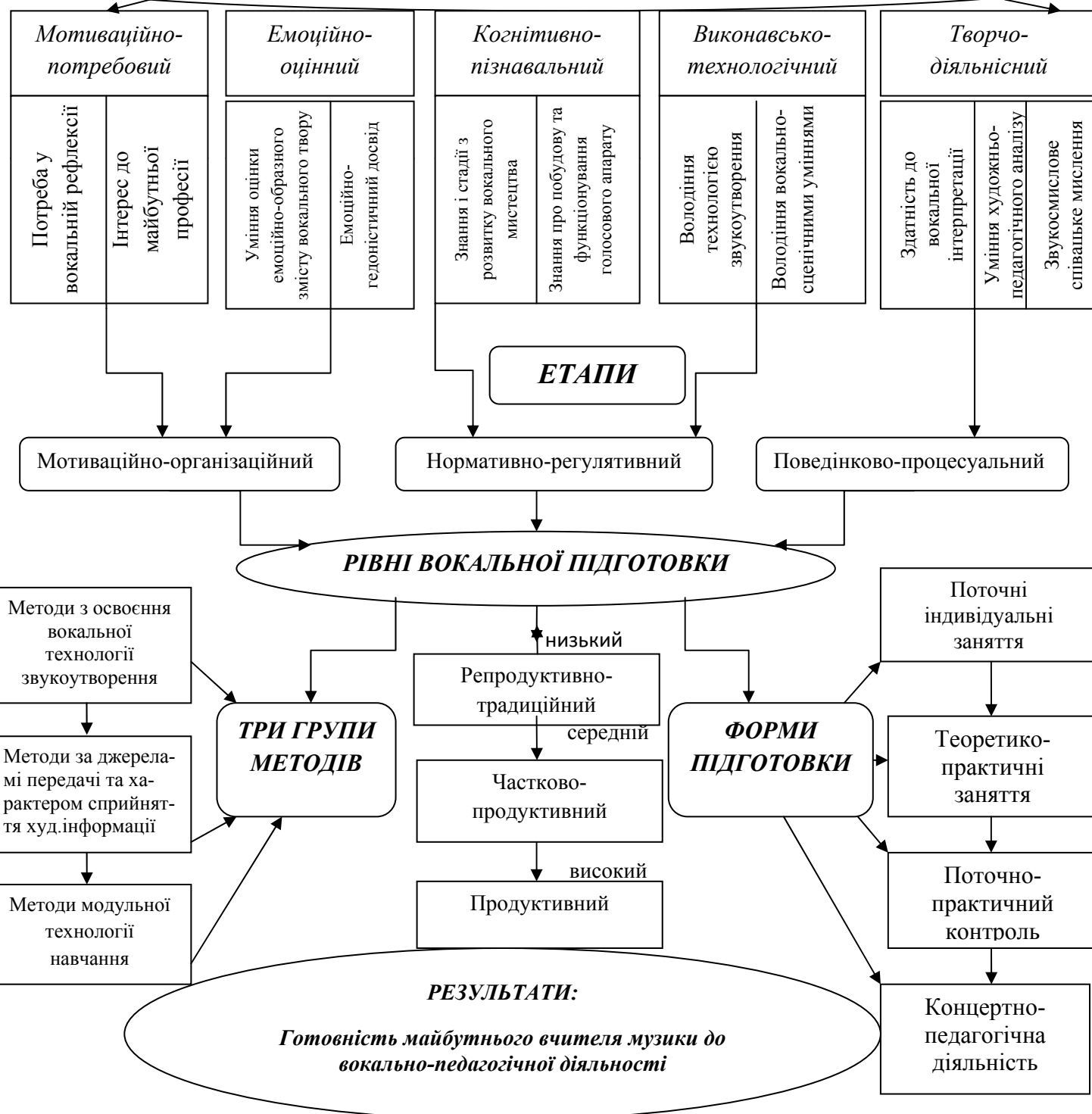

Рис. 1. Організаційно-методична система удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми удосконалення змісту вокальної підготовки майбутніх учителів музики, що знайшло відображення у зверненні до науково-методичної спадщини вокальної педагогіки, систематизації сучасних технологій щодо організації вокального навчання, обґрунтуванні сутності та експериментальній перевірці організаційно-методичної системи удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики, зорієнтованої на сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення.

Проведене дослідження дало можливість зробити висновки щодо поставлених і вирішених завдань.

1. Актуальність дослідження проблеми удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики зумовлена її значущістю для вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музики. Однак ця проблема поки що далека від свого вирішення, що пов'язано зі складністю визначення готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності, інтенсивним розвитком інформаційних технологій, ускладненням умов життєтворчості людини. З огляду на вищезначене, актуальним залишається пошук нових організаційних форм, методів і технологій вокального навчання, можливостей більш широкого застосування різноманітних засобів педагогічного впливу, що надасть змогу удосконалити вокальну підготовку майбутніх учителів музики.

2. На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу історичної, музикознавчої та психолого-педагогічної літератури встановлено, що *удосконалення вокальної підготовки* – це вокально-педагогічний процес, спрямований на застосування історико-стильового і жанрового підходів та технології звукоутворення на принципах резонансної теорії мистецтва співу, що має сформулювати сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення, та реалізації відповідних знань і навичок у майбутній вокально-педагогічній діяльності студентів.

На підставі вищезначеного науково обґрунтовано сутність, зміст та структуру вокальної підготовки майбутніх учителів музики, яка містить *п'ять взаємопов'язаних компонентів*: мотиваційно-потребовий, когнітивно-пізнавальний, емоційно-оцінний, виконавсько-технологічний та творчодіяльнісний. Через те, актуальним у цьому контексті становить *технологія звукоутворення та історико-стильовий і жанровий підходи*, що має сформулювати сучасну проекцію звукосмислового співацького мислення.

3. У процесі дослідження підтверджено думку про важливість вивчення історичних передумов становлення і розвитку вокального навчання в Україні. Було виокремлено три етапи становлення і розвитку вокального навчання в Україні. *Перший* – до XVII ст. – становлення вокального навчання в Україні. *Другий* – з XVII по XVIII ст. – формування музично-просвітницьких традицій. *Третій* – XIX початок XX ст. – формування головних принципів вокального навчання в Україні та розвиток основних положень звукоутворення. У ході

вивчення в історичному аспекті вітчизняних традицій вокального навчання дало змогу охарактеризувати *сучасний (четвертий) етап розвитку вокального навчання*, а саме: застосування історико-стильового і жанрового підходів та створення адаптивних технологій вокального навчання.

4. *Критеріями* готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності визначено: емоційно-мотиваційний – встановлення ступеня сформованості емоційно-оцінних умінь та особистісно-ціннісного ставлення до власної вокальної діяльності; когнітивно-технологічний – виявлення міри здатності до аналітичного опрацювання виконуваних вокальних творів та вміння втілювати звуко-сміслові уявлення у звучання власного голосу; творчодіяльнісний – виявлення міри готовності студентів до самостійного створення стилевідповідної художньо-образної інтерпретації вокальної музики, до виразного вокально-сценічного втілення та педагогічно-адаптованої словесної характеристики стильово-жанрових ознак виконуваного твору. У ході дослідної роботи зафіксовано *три рівні* готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності: низький (репродуктивно-традиційний), середній (частково-продуктивний), високий (продуктивний).

5. У ході дослідження з'ясовано, що найважливішими для удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики є такі *методичні засади*:

- Оптимізація фахової підготовки майбутніх учителів музики за рахунок використання української вокально-педагогічної спадщини.
- Для формування співацького голосу майбутніх учителів музики важливим є використання сучасної технології звукоутворення, яка спирається на принципи резонансної теорії мистецтва співу.
- Комплексність використання історико-стильового і жанрового підходів в процесі вокальної підготовки, доцільно вважати основою ефективності вокально-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики.
- Формування сучасної проєкції звуко-сміслового співацького мислення є провідною здатністю у процесі вокальної підготовки.
- Особливого значення при удосконаленні вокальної підготовки майбутніх учителів музики набуває дотримання системності впровадження комплексу методів, прийомів, форм і засобів роботи.

6. Запропонована цілісна організаційно-методична система удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики, яка умовно включає три взаємопов'язаних *етапи* (мотиваційно-організаційний, нормативно-регулятивний та поведінково-процесуальний), комплекс *навчальних методів* (методи з освоєння вокальної технології звукоутворення, методи за джерелами передачі та характером сприйняття художньої інформації, методи модульної технології навчання) та *форми підготовки* (поточні індивідуальні заняття, теоретико-практичні заняття, поточно-практичний контроль, концертно-педагогічна діяльність), – виявила достатню ефективність, про що свідчить позитивна динаміка отриманих результатів за всіма визначеними критеріями. Це дає підставу рекомендувати її для широкого

впровадження в практику вокальної підготовки студентів вищих навчальних закладів освіти.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Подальшого вивчення і наукового обґрунтування потребують питання розкриття специфіки психолого-педагогічних засад становлення і розвитку професійних умінь на основі історико-стильових і жанрових знань; виявлення взаємозалежності педагогічних впливів на формування сучасної проєкції звукосмислового співацького мислення; підготовка майбутніх учителів музики до творчо-виконавської самореалізації. Актуальним є дослідження педагогічних умов формування рефлексивно-стильової установки майбутнього вчителя музики.

Основні положення дисертації викладено у таких публікаціях автора:

1. *Тоцька Л.О.* Шляхи розвитку співацького голосу у молодших школярів /Тоцька Л.О.// Наукові записки Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова: зб. наук. ст. – К.: Вид-во НПУ, 2002. – Вип. XLVII (47). – С.199-203.
2. *Тоцька Л.О.* Становлення української вокальної педагогічної школи в історичному аспекті /Тоцька Л.О.// Наукові записки Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова: зб. наук. ст. – К.: Вид-во НПУ, 2004. – Вип. LV (55). – С.151-156.
3. *Тоцька Л.О.* Витоки розвитку української вокальної педагогічної школи кінця XIX початку XX століття /Тоцька Л.О.//Наукові записки Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова : зб. наук. ст. – К.: Вид-во НПУ, 2004. – Вип. LVII (57). – С.130-135.
4. *Тоцька Л.О.* Історико-стильовий і жанровий підхід – одна із методичних засад удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Наука і сучасність: зб. наук. праць Нац. пед. ун-ту імені М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2006. – Том 56. – С. 154-161.
5. *Тоцька Л.О.* Формування, розвиток співочих традицій національної вокально-педагогічної школи й системи вокальної підготовки в Україні з XVI – по XVIII століття /Тоцька Л.О.// Наукові записки Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова: зб. наук. ст. – К.: Вид-во НПУ, 2006. – Вип. LXIII (63). – С. 178-187.
6. *Тоцька Л.О.* Сучасні тенденції розвитку вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ, 2007. – Вип. 5 (10). – С. 75-78.
7. *Тоцька Л.О.* Компонентна структура вдосконалення вокальної підготовки студентів – майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Вісник черкаського університету: серія педагогічної науки. – Черкаси, 2009. – №48. – С. 113-117.
8. *Тоцька Л.О.* Сучасні методи вдосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Наук. часопис Нац. пед. ун-ту імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ, 2009. – Вип. 7 (12). – С. 102-105.

9. *Тоцька Л.О.* Умови удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість. зб. матеріалів ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – Т.3. – С. 243-246.
10. *Тоцька Л.О.* Динаміка ефективності удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання. Матеріали Другого всеукраїнського науково-практичного семінару. – Дрогобич: Просвіт, 2008. – С.36-43.
11. *Тоцька Л.О.* Ідеї М.П.Драгоманова про культурництво як головного шляху національного відродження /Тоцька Л.О.// Збірник праць студентів та молодих учених. – К.: Міжгалузовий інститут управління, 2008. – Вип. 3. – С.15-18.
12. *Тоцька Л.О.* Діалогічність художнього мислення /Тоцька Л.О.// Збірник праць викладачів МПУ. – К.: Міжгалузовий інститут управління, 2008. – Вип. 4. – С. 15-18.
13. *Тоцька Л.О.* Прийоми створення виконавської інтерпретації вокального твору /Тоцька Л.О.// Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси: Видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – С. 93-94.
14. *Тоцька Л.О.* Технологія історико-стильового і жанрового підходу як засіб удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики /Тоцька Л.О.// Організаційно-педагогічні аспекти формування і розвитку майбутнього спеціаліста: матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих учених. – Євпаторія: РІО РВНЗ КГУ, 2009. – С. 62-65.
15. *Тоцька Л.О.* Експериментальна програма та методичні рекомендації /Тоцька Л.О.// Програма для студентів мистецького факультету пед. університету. Спеціальність «музична педагогіка та виховання». Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр (за вимогами кредитно-модульної системи) – Київ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – 57 с.

АНОТАЦІЇ

Тоцька Л.О. Методичні засади удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Київ, 2010.

У дисертації досліджується проблема удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Висвітлено історичні передумови становлення і розвитку вокального навчання в Україні та сучасні методичні підходи. Конкретизовано сутність вокальної підготовки студентів, обґрунтовано змістове наповнення її структурних компонентів, запропоновано комплексну діагностику рівнів готовності до вокально-педагогічної діяльності майбутніх учителів музики.

На основі визначених методичних засад розроблено та експериментально перевірено організаційно-методичну систему удосконалення вокальної підготовки майбутніх учителів музики, зорієнтовану на формування сучасної

проекції звукосмислового співацького мислення. В основу її поетапної реалізації покладено дотримання історико-стильового і жанрового підходів у процесі вокальної підготовки, впровадження технології звукоутворення на принципах резонансної теорії мистецтва співу, варіативне використання комплексу методів навчання та форм підготовки. Доведено важливість одержаних результатів для подальшого розвитку теорії та методики постановки голосу.

Ключові слова: вокальна підготовка, історико-стильовий і жанровий підходи, технологія звукоутворення, методичні засади удосконалення вокальної підготовки.

Тоцкая Л.А. Методические основы усовершенствования вокальной подготовки будущих учителей музыки. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2010.

Работа посвящена проблеме усовершенствования вокальной подготовки будущих учителей музыки. Обращение к данной проблеме обусловлено новыми приоритетами в современной системе высшего образования, где на первый план выходят задачи переориентации её содержания и возрождение духовной культуры учащихся, что предполагает интеллектуальное, моральное, эстетическое развитие человека, восприятие национальных традиций как части мировой культуры.

Теоретическое осмысление проблемы вокальной подготовки позволило нам конкретизировать понятие «*вокальная подготовка*» как вокально-педагогический процесс изучения историко-теоретических, дидактических основ вокальной педагогики и исполнительских умений, которые позволят сформировать необходимый объем знаний и навыков для будущей вокально-педагогической деятельности. Изучение данного понятия позволило установить, что *усовершенствование вокальной подготовки* будущих учителей музыки – вокально-педагогический процесс, направленный на использование историко-стилевого, жанрового подходов и технологии звукообразования на принципах резонансной теории искусства пения, которые позволят сформировать современную проекцию звукосмислового певческого мышления и реализации соответствующих знаний и навыков в вокально-педагогической деятельности.

Звукосмисловое певческое мышление это процесс преобразования эмоциональных переживаний и эстетико-оценочных впечатлений на понимание исполнительско-технологичных и словесно-логических категорий и понятий. Формирование способности звукосмислового певческого мышления – одна из ведущих задач в процессе вокальной подготовки. Как комплексная способность, звукосмисловое певческое мышление не создаётся в результате «суммирования» развитых элементарных вокальных способностей, а требует специального формирования во время вокальной подготовки будущего учителя

музыки. Мастерство найти и выделить художественно значимые качества произведения, осмыслить их функцию в художественном мышлении композитора – это обязательное качество при формировании общей культуры будущего учителя музыки.

В работе были определены взаимосвязанные *методические основы* усовершенствования вокальной подготовки будущих учителей музыки, а именно: национальная основа вокальной подготовки, историко-стилевой и жанровый подходы в процессе вокальной подготовки, технология звукообразования на принципах резонансной теории искусства пения, звукословное певческое мышление. Это определило комплексную сущность вокальной подготовки будущих учителей музыки, структура которой включает *пять* взаимосвязанных *компонентов*, системно охватывающих различные аспекты процесса обучения студентов в исследовательском направлении, а именно: мотивационно-потребностный, эмоционально-оценочный, когнитивно-познавательный, исполнительско-технологический и творческо-деятельный. На основе структурного анализа вокальной подготовки определены критерии и показатели каждого из компонентов, которые позволили охарактеризовать низкий (репродуктивно-традиционный), средний (частично-продуктивный) и высокий (продуктивный) *уровни* вокальной подготовки студентов, выявить соотношение педагогической и творческой готовности к будущей вокально-педагогической деятельности.

Разработанная экспериментальная программа и методические рекомендации, направленные на усовершенствование вокальной подготовки будущих учителей музыки включает *три этапа*: мотивационно-организационный, нормативно-регулятивный и процессуально-поведенческий, последовательность которых обусловлена направленностью на формирование механизма усвоения умений, навыков и мерой охвата учебно-методического материала. Для педагогического руководства процессом усовершенствования вокальной подготовки было разработано *три группы* взаимосвязанных *методов*. Первая группа – методы на освоение вокальной технологии звукообразования; вторая – методы по источникам передачи и характера восприятия художественной информации; третья – методы модульной технологии обучения. Вокальная подготовка проводилась по таким *формам*, как: текущие индивидуальные занятия, теоретико-практические занятия, текущий практический контроль, концертно-педагогическая деятельность. В результате нами была составлена *организационно-методическая система* усовершенствования вокальной подготовки будущих учителей музыки. Она показала достаточную эффективность, о чём свидетельствует положительная динамика полученных результатов. Теоретический материал и успешная апробация системы даёт основание для использования её в учебном процессе высшего музыкально-педагогического образования.

Ключевые слова: вокальная подготовка, историко-стилевой и жанровый подходы, технология певческого звукообразования, методические основы усовершенствования вокальной подготовки.

Totska Lyudmila O. Methodical basis of vocal training improvement for future music teachers. - Manuscript.

Thesis for a Candidate degree on Pedagogical Sciences at the Specialist 13.00.02. – Theory and methods of music education. – Dragomanov M. P. National pedagogical university, Kyiv, 2010.

The problem of vocal training improvement of future music teachers is researching in dissertation. Historical prerequisites of formation and development of vocal education in Ukraine and contemporaneous methodical approaches were elucidated. The essence of vocal training of students was concretized. Content filling of its structure elements was well-founded. Complex diagnosis of all levels of readiness of future music teachers for future music pedagogical activity was offered.

Organizing methodical system of improving vocal training of future music teachers which is oriented on forming current projection on sound-sense thinking was developed and checked up experimentally on the basis of determined methodical foundation. Keeping of the historical stylish and genre approach in vocal training, application of the sound creation on the basis of resonance theory of singing, variation utilization of the complex of study methods and training forms was set on the basis of its stage-by-stage realization. Importance of the received results was proved for the further developing of the theory and methods of the vocal training.

Key words: vocal training (education), historical stylish and genre approaches, technology of epy sound creation, methodical basis of vocal training improvement.

Підписано до друку 03.03.2010 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 135
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26